

تهکنیکی دوباره کردنه وه له شیعره کانی (فهراهاد پیربال) و (فروغی فرخزاد) دا

هاوکار قادر رهسول^۱ - ریباز محمد امین^۲

آبهشی کوردی، کۆلیژی پهروهدهی بنه پرت،
زانکوی راپهرین، رانیه، ههریمی کوردستان، عیراق.
آبهشی کوردی، کۆلیژی پهروهدهی، زانکوی
راپهرین، رانیه، ههریمی کوردستان، عیراق.

پوخته:

ئهم تووژینه وهیه له ژیر ناویشانی (تهکنیکی
دوباره کردنه وه له شیعره کانی (فهراهاد پیربال) و
(فروغی فروخزاد) یه، به سوود وهرگرتن له
بنه ماکانی قوتابخانهی فهپه نسی له زانستی
بهراوردی ئه ده بیدا، له یه کیک له ره گهزه گرنه کانی
شیعرییهت دواوین له شیعری ههر دو شاعیری
ناوبراودا، ئه ویش تهکنیکی دوباره کردنه وهیه، وهکو
بنه مایه کی دیار و بهرجه ستهی بونیادی موسیقای
ناوه وه له شیعری نویدا به گشتی و شیعری ههر دو
شاعیر به تایبه تی. بایه خ و ئامانجی تووژینه وه که
وهک ههر تووژینه وهیه کی بهراوردکاری له وه دایه،

که سه ره رای ئامازهدان به چۆنییه تی به کارهیتانی
تهکنیکی دوباره کردنه وه لای ههر دو شاعیر،
دهر خستنی کارتیکراوی و ئاویته بونی شاعیرانی
ئه ده بی نه ته وه ییه به ئه زمون و که شوه وه ای ئه ده بی
بیگانه، که ئه وهش نهک ههر نهنگی نییه، به لکو
به لگهی زیندویه تی و فراوانی جیهان بینی شاعیرانی
نه ته وه ییه. دیاره هه لێژاردنی ئهم دو شاعیره بو
ئه وه دهگه پیته وه، که سه ره رای ئه وه یی ئه زمونی
شیعری ههر دو شاعیر له زور په وه زور له یه کتر
ده چن، ئه مهش که ره سته یه کی به نرخه له زانستی
بهراوردی ئه ده بیدا، له لایه کی دیکه وه تهکنیکی
دوباره کردنه وه وهکو سیمایه کی دیاری شیوازی
شیعری ههر دو شاعیر دیته بهرچاو له روی ئیقاعه وه،
که پیمانویه پرۆسه یه کی ته واو ئاگایانه یه و
به پیودانگی قوتابخانهی فهپه نسی شایانی
لیورد بونه وه یه، ههر بویه سه ره رای خستنه روی
جو ره کانی دوباره کردنه وه لای ههر دو شاعیر،
ئامازهمان به ویکچون و لیکنزیکی جیهان بینی ههر دو
شاعیر کردوه و ئه وه مان سه لماندوه، که ئه زمونی
شیعری پیربال تا چ ئاستیک که وتوته ژیر
کاریگه ری و هه ژمونی جیهان بینی فروغی فرخزاد.

کیله وشهکان: شاعر، موسیقای شیعری، ئاوازی
ناوه وه، دوباره کردنه وه، جو ره کانی دوباره کردنه وه.

Article Info:

DOI: 10.26750/Vol(10).No(1).Paper16

Received: 25-April-2022

Accepted: 04-July-2022

Published: 29-March-2023

Corresponding Author's E-mail:

Hawkar.qadir@uor.edu.krd

rebazm.amin@uor.edu.krd

This work is licensed under CC-BY-NC-ND 4.0

Copyright©2022 Journal of University of Raparin.

[329]

Original Article / Doi: 10.26750/Vol(10).No(1).Paper16

پیشه‌کی:

ئه‌م تووژینه‌وه‌یه هه‌روه‌ک له ناو‌نیشانه‌که‌یه‌وه دیاره تایبه‌ته به به‌راوردکردنی شیعه‌کانی هه‌ردو شاعیری هاوچه‌رخ‌ی کورد و فارس (فه‌هاد پیربال و فروغی فه‌روخزاد)، له‌پروی به‌کاره‌یتانی ته‌کنیکی دوباره‌کردنه‌وه له‌تی‌کسته شیعییه‌کانی هه‌ردو شاعیردا، که تییدا باس له ره‌نگدانه‌وه‌ی جووره‌کانی دوباره‌کردنه‌وه لای هه‌ردو شاعیر کراوه، له‌پال ئه‌وه‌شدا به‌پشتبه‌ستن به ویستگه‌کانی شیعیی پیربال و په‌یوه‌ندی به دونیای ئه‌ده‌بی فارسی و به‌تایبه‌تی شیعیی فروغ و له‌ژیر تیشکی ئه‌و تی‌کستانه‌ی که به‌راوردمانکردون، ئاماژه‌مان به هه‌ژمون و کاریگه‌ری شیعی و جیهانبینی فروغی فرخزاد له‌سه‌ر ئه‌زمونی شیعیی پیرباله‌وه کردوه، دیاره ئه‌و هه‌وله‌شمان له‌خانه‌ی لیکۆلینه‌وه‌ی به‌راوردی ئه‌ده‌بی، به‌پیی بنه‌ماکانی قوتابخانه‌ی فه‌ره‌نسی جیده‌گریته له به‌راوردی ئه‌ده‌بیدا. به‌گشتی تووژینه‌وه‌که له دو به‌شدا خراوه‌ته‌پو، به‌شی یه‌که‌م له دو ته‌وه‌ره پینکدیت، له‌ته‌وه‌ره‌ی یه‌که‌مدا باس‌مان له‌زاراوه و چه‌مک و لایه‌نی ئیستاتیکی دوباره‌کردنه‌وه له‌ده‌قی شیعییدا کردوه، له‌ته‌وه‌ره‌ی دوهمدا باس‌مان له‌مۆسیقای ناوه‌وه‌ی شیعیی کردوه، ئه‌مه‌ش له‌به‌ره‌وه‌ی که ره‌گه‌زی (دوباره‌کردنه‌وه) بنه‌مایه‌کی گرنگه له‌مۆسیقای ناوه‌وه‌ی شیعییدا، هاوکات باس‌مان له‌گرنگی مۆسیقا کردوه که شیعییه‌ت له‌ده‌قی شیعییدا به‌رجه‌سته ده‌کات. به‌شی دوهمیش، که مه‌به‌ستی سه‌ره‌کی تووژینه‌وه‌که‌یه، سه‌ره‌پای خستنه‌پروی کورته‌یه‌ک له ئه‌زمونی شیعیی فه‌هاد پیربال و گریدانی به‌جیهانبینی فروغ فرخزاده‌وه، به‌نمونه‌ی شیعییه‌وه به‌راوردی شیعه‌کانی هه‌ردو شاعیر کراوه، له‌سه‌ر ئاستی هه‌مو دانه‌کانی زمان باس له جووره‌کانی دوباره‌کردنه‌وه کراوه و ئاستی کاریگه‌ری نیوانیان خراوه‌ته‌پو. له‌کو‌تاییشدا ئه‌و ئه‌نجامانه‌مان خستوه‌ته به‌رده‌ست که لیکۆلینه‌وه‌که مان پینان گه‌یشته‌وه.

گریمانه‌ی تووژینه‌وه:

- پشت به‌ستن به‌دوباره‌کردنه‌وه، وه‌ک بنه‌مایه‌کی مۆسیقی له‌لای هه‌ردو شاعیر هینده پر ره‌نگه، که ده‌تواندریت به‌تایبه‌تمه‌ندییه‌کی شیوازیی له‌قه‌له‌م بدری له ئه‌زمونی شیعییاندان.
- لیکنزیکی و له‌یه‌که‌چونی ئه‌زمونی شیعیی هه‌ردو شاعیر له‌زۆر بواردا شایه‌نی سه‌رنج و تووژینه‌وه‌یه، به‌تایبه‌تی له‌ئاستی ئیقاع و مۆسیقای شیعییدا.
- پرسیاری تووژینه‌وه:** له‌م تووژینه‌وه‌یه‌دا به‌دوای ولامدانه‌وه‌ی کۆمه‌له پرسیاریکین، له‌وانه: مه‌به‌ست له‌دوباره‌کردنه‌وه چییه و چ رۆلێک ده‌بینیت له‌بونیادی فۆرمی شیعییدا؟ دوباره‌کردنه‌وه لای هه‌ردو شاعیر له‌چ ئاستیکی زماندا زیاتر ده‌بیندریت؟ ئه‌زمونی شیعیی فه‌هاد پیربال تا چ ئاستیک که‌وتۆته ژیر کاریگه‌ری فروغ فرخزاد و ئه‌و کاریگه‌رییه له‌ئاستیکی شیعی و جیهانبینی ئه‌ودا ره‌نگیداوه‌ته‌وه؟
- مه‌ودای تووژینه‌وه:** بۆ سه‌لماندن و گه‌یشتن به‌ئامانجه‌کانی ئه‌م تووژینه‌وه‌یه، پشت به‌دیوانه چاپکراوه‌کانی هه‌ردو شاعیر به‌ستراوه و نمونه‌یان لێوه‌رگیراوه
- میتۆدی لیکۆلینه‌وه:** تووژینه‌وه‌که به‌له‌به‌رچاوترتی بنه‌ماکانی قوتابخانه‌ی فه‌ره‌نسی له‌لیکۆلینه‌وه‌ی به‌راوردکاریدا، و به‌پشت به‌ستن به‌میتۆدی وه‌سفی شیکاری ئه‌نجامدراوه.

ثامانجی توپژینه‌وه‌که: ثامانج له ئاماده‌کردنی ئه‌و توپژینه‌وه‌یه ده‌رخستن و سه‌لمانندی دو تیزه، له لایه‌که‌وه، باسکردن له بایه‌خ و گرنگی دوباره‌کردنه‌وه وهک ره‌گه‌زیکی پیکهینه‌ری موسیقا له پیکهاته‌ی فۆرمی شیعری نویدا. هاوکات ره‌نگدانه‌وه‌ی پر ره‌نگی ئه‌و لایه‌نه له شیعره‌کانی هه‌ردو شاعیردا. له لایه‌کی دیکه‌وه له ده‌روازه‌ی ئه‌و ته‌کنیکه شیعرییه‌وه، باس له کاریگه‌ری جیهانی (فروغی فرخزاد) به‌سه‌ر ئه‌زمونی شیعری فه‌هاد پیرباله‌وه ده‌که‌ین، ئه‌ویش به‌رمه‌بنای خستنه‌پوی به‌لگه و سه‌رده‌وای میژویی و بونی په‌یوه‌ندی و ساغکردنه‌وه‌ی کارتیکراوی پیربال به‌ ئه‌زمونی شیعری فروغ فرخزاد.

گرنگی توپژینه‌وه‌که: گرنگی ئه‌م توپژینه‌وه‌یه له‌وه‌دا خۆی ده‌بینیته‌وه، که یه‌که‌م هه‌ولی زانستییه که تیندا شیعرو جیهانیی هه‌ردو شاعیری ناوبراو پیکه‌وه به‌راورد ده‌کات و په‌نجه ده‌خاته سه‌ر لایه‌نی کارتیکراوی شاعیریکی هاوچه‌رخ کورد به‌یه‌کیک له‌شاعیرانی ئه‌ده‌بی هاوچه‌رخ فارسی که فروغ فرخزاده. دیاره ئه‌وه‌ش به‌ خالیکی گرنگ داده‌نریت له بازنه‌ی به‌راوردی ئه‌ده‌با، که له هه‌ر روانگه‌یه‌که‌وه بیت، ئه‌ده‌بی نه‌ته‌وه‌بیمان به‌یه‌کیک له‌شاعیره دیاره‌کانی ئه‌ده‌بی جیهانی به‌راورد بکه‌ین.

به‌شی یه‌که‌م: چه‌مک و پیناسه‌ی دوباره‌کردنه‌وه و پۆلی له دروستکردنی موسیقای ناوه‌ودا

ته‌وه‌ری یه‌که‌م: چه‌مک و ئیستاتیقای دوباره‌کردنه‌وه

دوباره‌کردنه‌وه له ئه‌ده‌با یه‌کیکه له‌و دیاردانه‌ی که له ئه‌ده‌بی جیهانی و له ئه‌ده‌بی کوردیدا بونی هه‌بوه و به‌رده‌وامی هه‌یه، به‌هۆی به‌ربلاوی ئه‌م دیارده‌یه له‌نیوان لیکۆله‌ران و شاره‌زیانی بواری ئه‌ده‌ب قسه و باسی زۆری به‌دوای خۆیدا هیناوه، دوباره‌کردنه‌وه له‌سه‌ر هه‌مو ئاسته‌کانی زمان (فونیم، وشه، پرسته) بونی هه‌یه و یه‌کیکه له‌هۆکاره‌کانی لایه‌نی ئیستاتیکی و پیدانی هارمۆنی و موسیقایه‌کی سه‌رنجراکیش به‌ ده‌قی شیعری، ئه‌م دیارده‌یه هه‌ر له‌زوه‌وه له زمان و ئه‌ده‌بی نه‌ته‌وه‌کاندا به‌کارهاتوه و هه‌بوه له زمانی ئینگلیزیدا زاراوه‌ی (Repetition)، له‌عه‌ره‌بیدا (التکرار، الاعاده) پیگوتراوه و له‌فارسیدا (تکراری) بۆ به‌کارهاتوه، له‌کوردیشدا زاراوه‌کانی (دوباره‌کردنه‌وه، پاتکردنه‌وه، دوپاتکردنه‌وه) ی بۆ به‌کارهاتوه، که هه‌مو ئه‌م زاراوانه بۆ یه‌ک واتا و مه‌به‌ست به‌کارهاتون و له‌لایه‌ن ئه‌دیبان و شاره‌زیان و لیکۆله‌رانی بواری ئه‌ده‌ب.

به‌ر له باسکردنی ره‌هه‌نده موسیقییه‌که‌ی، له‌سه‌ره‌تادا ده‌بیت ئه‌وه بزانی که چه‌مکی دوباره‌کردنه‌وه له شیعردا سه‌ره‌رای پۆله موسیقیه‌که‌ی، هه‌لگری په‌یامیشه، به‌و واتایه‌ی شاعیر کاتیک وشه، ده‌ربهرین و ده‌نگیک زیاتر دوباره‌ده‌کاته‌وه، ده‌یه‌وی له‌و پێگه‌یه‌وه په‌یامیکی ده‌رونی بگه‌یه‌نی، بۆیه له باسی چه‌مکی ناوبراودا ده‌گوتری ((نوسه‌ر یان شاعیر به‌مه‌به‌ستی نیشاندانی گرینگی یاخود گه‌وره‌کردنی وشه‌یه‌ک یان ده‌سته‌واژه‌یه‌ک له‌ده‌قی‌کدا به‌کاریده‌هیتیت، بۆئه‌وه‌ش وشه یان ده‌سته‌واژه دوباره ده‌کاته‌وه له ده‌قه‌که‌دا)) (صابری، ۱). شاعیران بۆ به‌هێزکردنی موسیقای شیعره‌کانیان سود له‌و ته‌کنیکه ئه‌ده‌بییه وه‌رده‌گرن و ده‌یخه‌نه نیو به‌یته شیعرییه‌کانی خۆیان بۆ ئه‌وه‌ی به‌ دوباره‌کردنه‌وه‌ی ئه‌و ده‌سته‌واژه‌یه‌ی که ((وه‌کیه‌کن یان هاوسه‌روان له شیعره‌کانی خۆیاندا موسیقای شیعره‌که‌یانی پێ به‌هێز بکه‌ن)) (صابری، ۸). دوباره‌کردنه‌وه یه‌کیکه له‌و هونه‌رانه‌ی که پۆلیکی بنچینه‌یی هه‌یه له بنیاتانی موسیقای شیعریدا، چونکه دوباره‌کردنه‌وه به‌تایبه‌تی له‌شیعردا ((یه‌کیکه له‌و بنچینه‌یه‌ی

که بنیاتی موسیقایی ناوه وه پینکدههینتی)) (دهشتی، ۲۰۰۹، ۱۹۳). دوباره کردنه وه وهک بابته تیکی پیکهینه ری ئاوازی ناوه وه، چه ندین جور و شیوهی جیاجیای هیه، که هر له دوباره کردنه وهی دهنگه وه دهست پیندهکات تا دهگاته دوباره کردنه وهی رسته. دیاره که هه مو دوباره کردنه وهیه ک جوان نییه و نابیتته هوی دروستکردنی موسیقاییه کی دلگیر، به لکو هه ندیکجار وهکو په له و له که یه ک له دهقی شیعریدا سهیر ده کریت ((هه ندی دوباره بونه وه ده بیتته مایه ی له که دارکردنی شیعر و ئاخوتن)) (دهشتی، ۲۰۰۹، ۱۹۳).

هه روه ها عه زیز گه ردی له روانگهی ره وانبیزییه وه له چه مکه که ده دویت و پییوایه دوباره کردنه وه بریتیه له وهی که ((نوسه ر وشه یه ک یان دهسته واژه یه ک یان رسته یه ک بیئی، بو مه به سستیکی تاییه ت چه ند جاریک پاتی بکاته وه، به و مه رجه ی واتایان یه ک بیت و له جاریکه وه بو جاریکی دی واتایان نه گوریت. به واتا نابیت وشه کان نه له رواله ت و نه له گوزاره شدا هیچ گورانیکیان به سه ردابیت)) (گه ردی، ۱۹۷۵، ۴۷).

ئه گه ر سه رنج له م پیناسه یه بدهین، ده بینین تیروانینه که ی ناوبراو ته نها له په نجه ره ی ره وانبیزییه وه و وهکو لایه نیکی جوانکاری سه رنجیدا وه، نه په ریوه ته وه بو لایه نه موسیقییه که ی، بویه دوباره کردنه وه ته نها له ئاسته کانی وشه و دهسته واژه و رسته دا له به رچا و گیراوه، له کاتیکدا دوباره کردنه وه ده کری له ئاستی ده نگیشدا بیت. وهک له م به یته شیعه ری نالیدا (۹) جار پیتی (الف) به کارهیندراوه، چونکه سه باره ت به زولف ده دوی، خوی له خویدا دریزی زولفی (یار) مان پینشاندات:

تاتایی سه ری تورپه یی پر پینچیشی بادا هه ر تایه کی باریکی گول و نافه به بادا (دیوان، ۱۳۸۳، ۸۳). دوباره کردنه وه ده شیت له هه ندیک باردا هه لگری هه مان واتابیت، به لام زورجاریش مه رج نییه هه لگری هه مان واتابن، به لکو ده شیت هه لگری واتای جیاوازبن، چونکه هه روه کو ئاشکرایه دوباره کردنه وه له ئه ده بی کلاسیکی کوردیدا زیاتر بو ئه وه به کارهاتوه، که هه لگری واتای جیاوازبیت و شاعیران به مه به سستی ده رختنی توانا و بالاده سستی خویان له وشه کاریدا سویدیان له و هونه ری دوباره کردنه وهیه وه رگرتوه، بو نمونه ئه گه ر سه رنج له م دو به یته شیعه ری شاعیری گه وره ی کورد (نالی) بدهین، دوباره کردنه وهی وشه ی (چین) وفورم و هاوبیژه کانی تری له م شیعه ردا هه لگری واتای جیاوازن.

خه تات فهرموو که خوشه چین و ماچین

که ناچین لیژه خوشه چینی ماچین

بروت هه ر چین و په رچه م چین له سه ر چین

ئه مه نده چینه، قوربان، پیم بلی چین (دیوان ۱۳۸۳ : ۳۴۵-۳۴۶)

ته نیا له و دو دیژده دا (۱۰) ده جار وشه ی (چین) دوباره کراوه ته وه. به زیادکردنی مورفیمه کانی پینشگر و پاشگره وه دوباره کراوه ته وه و پینج جار به ته نیا و پینج جاریش له گه ل مورفیمه کاندا له فورم و شیوهی جیاوازا دوباره بونه ته وه.

((دهسته واژه ی (چین و ماچین) ناوی به شیکی باکوری ولاتی چینه،

ناچین = ناکردنی کاری چونه، له گه ل (ین) جیناوی لکاوی کو که ده گه رپیتته وه بو ئیمه.

چینی ماچین واته کومه له و ته به قه و چین و گروپیکین، که هه ز له ماچ ده که یین و چینی ماچوموچین.

له نیوه دپیری برۆت هه رچین.....دا، سی جار (چین) به یهک رینوس و یهک تۆن و ده رپرین دوباره بوته وه، که له هه رسیکیاندا هه ر به واتای طه به قه و چینه، له دهسته واژه ی (چین له سه ر چین) دا به هوی ناوی شوینی (له سه ر) که له نیوان دو چین دایه پریپوزیشنکی شوینی لیکراوی دروست کرده. که به واتای ته به قه له سه ر ته به قه و چین چین دیت.

له نیوه دپیری کوتایی دپیری دوه مدا: ئەمەندە چینه.....، به خستنه سه ری بزوینی (ه)، که فونیمیکه و هه ر به واتای ته به قه به کارهاتوه و له کوتاییشدا له رسته ی (پیم بلای چین)، (چین) ی کوتایی، وهک ئامرازیکی پرس به کارهینراوه)) (کاک، ۲۰۲۰، ۴۸). که واته به کارهینانی ئەو جوړه هونه ری دوباره کردنه وه یه که هه لگری هه مان واتا نین، له شیعری شاعیرانی ئەده بی کلاسیکدا به زۆری به رچاوده که ون، که ئەمه ش مشتیکه له خه رمانیک، خالیکی تر که پیویسته ئاگامان لیبییت هه لوه سه ته ی له سه ر بکه ین، ئەویش ئەوه یه که هونه ری دوباره کردنه وه وهک بابته یکی به رچاوه له ئەده بی کلاسیکدا بۆ ده سه خستنی ئاوازی ناوه وه به کارنه هینراوه به لکو هه ر وهکو ئاماژه مان پیکرد شاعیران بۆ نیشاندانی بالاده سه تی خوین بوه و هه روه کو (دلشاد علی) ده لیت: ((سه رها ده بیت ئەوه بلین که زاراوه ی (ئاوازه ناوه وه) ی هه لبه سه ت زاراوه یه کی نوییه و له به ره مه ره خنیه کونه کاندایه ی ناکریت)) (علی، ۱۹۹۸، ۸۷-۸۸)، هه روه کو ئاماژه مان پیکرد شاعیرانی ئەده بی کلاسیک زیاتر مه به ستیان له به کارهینانی هونه ری دوباره کردنه وه بۆ لایه نی ئیستاتیکی و وشه کاری و ده رختن و نیشاندانی بالاده سه تی و شاعیریتی خوین بوه.

له مه شه وه ده گه یه نه ئەو ئەنجامه ی که هونه ری دوباره کردنه وه له شیعری کلاسیکدا زیاتر وهکو ره گه زیکی جوانکاری سه ریرکراوه، نه وهک وهک پیکهینه ری ئیقاع. بۆیه سه باره ت به پینگیه ی دوباره کردنه وه له شیعری کلاسیکدا ده گوتری ((زیاتر وهکو جوانکاری وشه یی شاعر به کاریان هیناوه، چونکه بابته یکه به ناوی موسیقای ناوه وه و کارکردن بۆی له لایه ن شاعیرانه وه له شیعری کلاسیکدا به دیناکریت)) (عه لی، ۲۰۱۵، ۱۰۱)، به لام له ئەده بی نویماندا به پیچه وانیه ی ئەده بی کلاسیکیه وه، شاعیرانی ئەده بی نوی، بۆ دروستکردنی ئاوازی ناوه وه کاریان بۆ ئەو بنه ما شیعریه کردوه و درکیان به گرنگی ئاوازی ناوه وه کردوه له پیکهینانی ده قی شاعیریدا، هه ر له باره ی هه ندیک له هونه ره کانی ره وانپیزی له دروستکردنی ئاوازی ناوه وه و به کارهینانی له لایه ن شاعیرانه وه له شیعری نویدا (حه مه نوری عومه ر کاک) ده لیت: ((ئاوازی ناوه وه ی ده قه شیعریه کانیان به شیوازی هونه ری ره نگاوه رنه گ رازاندوه ته وه، بۆ ته واوکردنی ئاوازی ناوه وه رویان له گه لی هونه ری ره وانپیزی کردوه)) (کاک، ۲۰۱۲، ۱۲۶)، که واته له ئەده بی نویدا شاعیران کاریان کردوه بۆ دروستکردنی ئاوازی ناوه وه. دوباره کردنه وه ش وهکو ره گه زیکی موسیقی که رۆلی گرنگی هه یه له دروستکردنی ئاوازی ناوه وه و ((یه کیکه له بابته بنه ره تییه کانی ئەده بیات و به تاییه تی له شاعیردا رۆلیکی گرینگی هه یه، ئەو هونه ره (دوباره بونه وه) له حاله تیکدا ئەگه ر له شوینی گونجاو به کاربه ینریت، ئەوا ئیستاتیکا ده به خشیته به ده قه شیعریه که)) (طالبی، ۱۳۹۶، ۲۷) هه روه کو وتان ئەگه ر به ئاگیانیه و وه ستایانه به کاربه ینریت ئەوا ده بیته هوی چیژ لئوه رگرتنی و ئیستاتیکا ده به خشیته به ده قه شیعریه که.

هه روه کو ئاماژه مان پیکرد که دوباره کردنه وه، که یه کیکه له بنه ما گرنگه کان له دروستکردنی ئاوازی ناوه وه ی شاعر له سه ر هه مو ئاسته کانی زمان واته هه ر له (ده نگه وه تا ده گاته رسته) و سویدی لیده بپیریت، بۆ

پشتراستکردنه وهی ئەم روانینه شمان ئەم بۆچونه وهکو به لگه دههینینه وه که دهلیت: ((هه رچی ئاوازی ناوه وه شه خۆی له دوباره کردنه وهی دهنگ و دهسته دهنگ (هیشوه دهنگ) و وشه و رسته... هتد دا دههینینه وه ئەم بابه تانهش له پال ئاوازی دهره وه دا بۆته بابه تیکی دیار و به رچاوی نیوان شیعیری نوێ و شاعیرانی نوێخوازی کورد سویدیان له به کارهینانی بینوه بۆیه زیاتر ئاوازدارکردنی شیعیری نوێ)) (عهلی، ۲۰۱۵، ۶۴).

ههروهها له کتیبی (جواهر البلاغه) ئاماژه به وه کراوه که چه مکی دوباره کردنه وه له شیعیردا بۆ چه ند و اتا و مه به سستیکی جیاواز به کارهاتوه له لایهن شاعیرانه وه، له وانه بۆ (جه ختکردنه وه، گه وره کردنی ناویک (واته به رز نیشاندانی ناوی که سه که)، وشیارکردنه وه (به ئاگاهینانه وه)، چیژوه رگرتن له بردنی ئەو ناوه)، که واته زۆر ئامانج ههیه له به کارهینانی چه مکی دوباره کردنه وه له دهقی شیعیردا.

تهوه ره ی دوهم: ئاوازی ناوه وه و رۆلی له بنیادانی شیعیردا.

له کتیبی (بنیاتی هه له به ست له هۆنراوه ی کوردیدا) ئاماژه به وه کراوه، که ئەو بنه مایانه ی دهقی شیعیریان لێ پیکدیت ئەمانه ن: (تاقیکردنه وه، سۆز، ئەندیشه، وینه ی هونه ری، ئاواز)، ئاوازی وهک به شیکی دیار و گرنگ له شیعیردا رۆلیکی گرنگ و به رچاوی ههیه و پوخساری شیعیری پێ ریکده خریت، ههروهکو ئاشکرایه ئاواز له دو به شی سهره کی پیکدیت، ئەوانیش (مۆسیقای دهره وه و مۆسیقای ناوه وه) یه، مۆسیقای دهره وه که خۆی له (کیش و سه روا) دا دههینینه وه، دهمانه ویت ئاماژه به وه بکهین، که ئیمه لێره دا له سه ر مۆسیقای دهره وه نادوین که خۆی له (کیش و سه روا) دا دههینینه وه، چونکه لیکۆ له ران و شاره زایانی بواری ئەده ب زۆر له سه ر ئەوه دوان و شه نوکه وی ته وای ئەو بابه ته یان کردوه. به لکو ئیمه لێره دا زیاتر تیشک دهخهینه سه ر مۆسیقای ناوه وه وهکو ره گه زیکی گرنگ له شیعیری نویدا و هاوکات په یوه ندی و گرنگی له بنیاتی شیعیردا دهخهینه به رباس.

مۆسیقا په کیکه له ره گه زه سه ره کییه کانی بنیاتانی دهقی شیعیری، مۆسیقای ناوه وه ش بریتیه له ((نه غمه ی دهنگه کان و لیکدان و پیکه وه گونجاندنیان و پاش و پێشخستنی وشه و به کارهینانی هه ندی له ئامرازه زمانیه کان، به جوړیکی ئەوتۆ که زۆر جار له کیشه کان کاریگه رتر ده بن)) (دلشاد، ۱۹۹۸، ۸۸-۸۹)، له به ره ئه وه دههینین هه ندیک کات ئەو شاعیرانه ی که هه ستیان زۆر جوانه ئەوا سود له ئاوازی ناوه وه وهرده گرن بۆ ((به هیزکردنی مۆسیقای شیعیره که یان له و شیوه ئەده بییه سود وهرده گرن و دهیخه نه نیو به یته شیعیریه کانی خویان)) (صابری، ۸).

هاوکات پێویسته ئەوه بزاین که به پێی تیروانینه تازه کان، ریتم و مۆسیقا له شیعیردا، سه ره رای چیژبه خشی و ئاوازی خۆش، جوړیک له هیمنی و ئارامی دهرونی به وهرگر ده دات، هه ر له به ره ئه وه یه ده گوتریت که مۆسیقای شیعیری ((حاله تیکی هیمنی دهرونی و ئاسوده یی به خوینەر، یان بیسه ر ده گه یه نیت، له هه ناسه سواری و نیگه رانی رزگاری ده کات)) (مه حمود، ۲۰۱۲، ۸۹) که واته مۆسیقای شیعیری رێگایه که بۆ چونه ناو دل و دهرونی خوینەر و بیسه ر که ئەمه په یام و ئەرکه راسته قینه که ی مۆسیقایه، چونکه ئەرکی مۆسیقا هونه ری ((رێکخستنی دهنگه بۆ ئەوه ی چیژبه خشی بیت)) (جه بار، ۲۰۱۹، ۳۱)، له به ره ئه وه شیعیر و مۆسیقا نا کریت ده سته ردار ی یه کتری ببن و له یه کتری دابری نرین، ههروهکو گوتراوه شیعیر و مۆسیقا ئەوهنده په یوه ندیه کی به هیز له نیوانیادا هه یه به جوړیک که ((ناتوانریت ئەو په یوه ندیه لیکتر جودا بکرینه وه)) (مه حمود، ۲۰۱۹)، هه ر له سه ر ئەو بنه مایه ی که په یوه ندیه کی به هیز هه یه له نیوان شیعیر و مۆسیقادا گوتراوه که ((مۆسیقا رۆحی شیعیره)) (مه مه د، ۲۰۱۵، ۵).

له‌لایه‌کی تره‌وه مؤسیقا جوره هاوسه‌نگی و ریکیه‌ک به‌پیکهاته و بنیاتی ده‌قی شیعی ده‌دات، بویه ده‌گوتریت ((مؤسیقا هاوسه‌نگی بۆ شیعی دینیته کایه‌وه، ئەو ره‌گه‌زانه‌ی که هیچ په‌یوه‌ندی و هاوسه‌نگیه‌کیان نییه، به‌هوی ئەو مؤسیقایه هاوسه‌نگ ده‌بن)) (محهمه‌د، ۲۰۱۵، ۱۳)، هر له‌باره‌ی گرنگی مؤسیقای وشه و شیعی له‌ئهوروپا ریباریک دروست بو به‌ناوی لیتهریزم (حروفی) په‌یره‌وه‌که‌رانی ئەم ریباره له‌و باوه‌ره‌دابون که ((وشه‌کانی شیعی ده‌بیت به‌جوریک هه‌لبژیردرین، که مؤسیقیان تیدابیت، به‌ته‌نیا ئەم مؤسیقایه به‌سه، ئەگه‌ر واتاشیان نه‌بیت ترسی نییه)) (حسین، ۲۰۰۸، ۸۱) ئەم بۆچونه ئەوه‌مان پنده‌لێت مؤسیقایه کۆله‌که‌کی پته‌وی بنیاتی پیکهاته‌ی ده‌قی شیعییه، که‌واته ده‌توانریت بگوتریت به‌بی بونی مؤسیقا پیکهاته و بنیاتی شیعی هاوسه‌نگی خوی له‌ده‌سته‌دات و به‌شیوه‌یه‌ک لاسه‌نگ ده‌بیت، هر له‌به‌ر ئەوه‌یه له‌شیعی نوێ و هاوچه‌رخدا مؤسیقا به‌کۆله‌که و بنه‌مایه‌کی گرنگی شیعی داده‌نریت، چونکه وه‌کو وتراوه ((کیش و ترپه و مؤسیقا بنه‌مایه‌کن له‌بنه‌ماکانی هه‌لبه‌ست، به‌یه‌که‌وه پیوه‌ندیارن و بونیان پیکه‌وه پیوسته و نه‌بونی هه‌ریه‌کیان که موکوری به‌له‌شی واتایی و شیوه و پوخساری هه‌لبه‌ست ده‌دات)) (بیمار، ۱۹۹۲، ۱۰).

ئەم بۆچوانه ئەوه ده‌سه‌لمینن و ده‌رخه‌ری ئەو راستییه‌ن که مؤسیقا بۆ پیکهاته‌ی شیعی زۆر پیوسته و به‌پایه‌یه‌کی پیوست و گرنگ ئەژمارده‌کریت.

جیا له‌وه‌ی که مؤسیقا پیکهاته‌یه‌کی سه‌ره‌کی ده‌قی شیعییه، هاوکات ده‌بیت ئەوه‌شمان له‌یادبیت که مؤسیقا لایه‌نیکی به‌هیزی ئیستاتیکی ده‌قی شیعی پیکه‌هینیت، که‌واته هۆکاریکی دیکه له‌ پیوستبونی مؤسیقا له‌شیعی‌دا لایه‌نی ئیستاتیکیه، چونکه ((شیعی قسه‌یه‌کی ریکویکی جوانه، که له‌ دل و ده‌رونی هیندیک خاوه‌ن بیری هه‌له‌که‌وتوه‌وه هه‌له‌قه‌ولی بۆ سه‌ر زمان، له‌ په‌رده و کالایه‌کی مؤسیقی‌دا، که به‌ بیستی مه‌ردوم ده‌که‌وتیه جونبوش و جوله‌جول و شنه‌شن و پیکه‌نین)) (محمدی خال، ۲۰۱۱، ۲۳) که‌واته به‌مه‌ش مؤسیقا له‌شیعی‌دا ئامانجیکی گرنگ ده‌پیکیت، ئەویش دروستکردنی هه‌ستیکی پر له‌جۆش و خرۆشه به‌خوینەر و گوینگر، که ئەم جولاندنی هه‌سته‌ش زیاتر له‌مؤسیقای شیعی‌وه به‌ره‌م دیت،

هه‌روه‌ها مؤسیقای شیعی ((دیاردیه‌کی دلگه‌شی ئەوتویه که گیان ده‌کات به‌به‌ر وشه‌کاندا و ئەوه‌نده‌ی تر مانا و مه‌به‌سته‌کانیان به‌رجه‌سته ده‌کات)) (عه‌لی، ۱۹۹۸، ۸۷)، هر له‌به‌ره‌وه‌یه که گوتراوه ((نزیکترین هونه‌ر له‌شیعی‌وه مؤسیقایه)) (شفیعی کدکنی، ۱۳۹۲، ۲۷۲-۲۷۳)، چونکه هه‌روه‌کو ئاشکرایه شیعی نوێ زیاتر ((پشتی به‌موزیکی ناوه‌وه به‌ستوه، شیعی نوێ وه‌کو سه‌مفونیا وایه)) (حه‌سه‌ن، ۲۰۲۱) هر له‌به‌ره‌وه‌یه که گوتراوه مؤسیقای شیعی ((ژان و هه‌ژانی ناخی شاعیره و به‌ریگای زمان و شیوازی شیعی، به‌تایبه‌تی (هاوئاها‌نگی و وه‌کیه‌کی و دژیه‌کی) که له‌ ئاسته‌کانی ده‌نگ و وشه و پیکهاته و پرسته و ده‌سته‌واژه‌کاندا خوی ده‌نوین)) (ده‌شتی، 2012، ۷۸). له‌به‌ره‌وه‌یه مؤسیقای شیعی جوره سه‌دایه‌ک و جوانیه‌کی بیسنور به‌شیعی ده‌به‌خشیت و ریتمیکی چیژبه‌خش له‌ده‌رونی خوینەر و گوینگر دروست ده‌کات، چونکه ((مؤسیقای ناوه‌وه هه‌ژانی ناخی شاعیره و به‌ریگای زمان ده‌درکینری له‌گه‌ل کیش و سه‌روا یه‌کانگیر ده‌بن و جوانترین ئاهه‌نگ و ترپه و ئاواز به‌شیعی ده‌به‌خشیت)) (مه‌حمود، ۲۰۱۹). له‌به‌ره‌وه‌وه شاعیر تاوه‌کو وه‌ستایانه‌تر و کارامانه‌تر بنیات و مؤسیقای شیعی‌که له‌گه‌ل یه‌کتریدا بگونجینیت و هاوئاها‌نگیان بکات، ئەوا بیگومان ده‌قه شیعی‌یه‌که هه‌ستیکی پر چیژتر و به‌جۆش و خرۆشته‌تر له‌ده‌رونی خوینەر و گوینگر ده‌خولقین.

بههۆی ئه و په یوه هندییه توندوتۆل و تیکچرژاوهیه که له لایهن ئه دبیان و لیکۆله رانه وه به چرپی و به وردی کار له سه ر ئه م ره گه زه گرنگه ی شیعری ده کریت و زۆر به گرنگیه وه لیبی ده روان و موسیقا به رۆح و هۆکاری زیندو مانه وه ی ده قی شیعری داده نین.

به شی دوهم: ته کنیکی دوباره کردنه وه له شیعریه کانی فه رهاد پیربالی و فروغ فرخزاد دا ته وه ره ی یه که م: چه رده یه ک سه باره ت به پیربالی و کاریگه ری فروغ به سه ر ئه زمونی شیعریه وه.

دیاره پیشمه رجی تو یژینه وه ی به راوردکاری له چوارچیه ی قوتابخانه ی فه رهنسیدا، بونی کارتیکردن و کاریگه ری و سه لماندنی بونی په یوه ندی میژویه له نیوان ئه و جه مسه رانه ی که به راورد ده کرین. به و پیودانگه، له به رئه وه ی ئه و لیکۆلینه وه یه تایبه ته به هه ردو شاعیری نو یخوازی ئه ده بی کورد و فارس، و اتا (فه رهاد پیربالی ۱۹۶۱) و (فروغ فرخزاد ۱۹۳۴-۱۹۶۷)، که واته خسته پوی و یستگه کانی پردی په یوه ندی نیوانیان گرنگه.

دیاره زمان و ئه ده بیاتی هیچ میله تیک نییه که بتوانی به گوشه گیری و لاتهریکی درێژه به ژبانی خۆی بدا، به لکو هه ر ئه ده بیکی بۆ ئه وه ی توشی پوکانه وه و له ناوچون نه بیته، ده بیته له گه ل ئه ده بیاتی جیهانیدا له په یوه ندیدا بیت و به سنگیکی فراوانه وه هه م وه رگربی، هه م بتوانی به خشنده بی، بۆ ئه وه ی ده قه کانی جوغزی لۆکالیته تیبه پرین و شان به شانی شاکاره ئه ده بیه کانی عاله م هه نگاوبنی. ئه ده بی کوردیشمان له و روه وه که م تا زۆر له و کاروانه جینه ماوه و چه ندین نوسه ر و ده قی ئه ده بیمان هه ن، که خویان له گه ل لوتکه کانی ئه ده بی جیهانیدا مۆتوربه کردوه و سویدیان له شاکاره جیهانیه کانه وه رگرتوه. له و روه وه به ئاوردانه وه له به ره مه شیعریه کانی فه رهاد پیربالی، به تایبه تی دیوانی (ئیگزل) به پونی هه ست به سایه و سنیه ری فروغ ده که یین به سه ر ئه زمونی شیعری ناوبراوه وه، کاریگه ری که تا ئاستیکه که زۆرجار له سنوری لاسایی کردنه وه ی پوت نزیکه بیته وه. جا بۆ سه لماندنی ئه و راستیه به کورتی چه ند سه ره داویک ده خه ینه رو:

به ر له هه مۆ شتیک فه رهاد پیربالی خۆی نایشاریته وه و به ئاشکرا دان به و راستیه دا ده نیت، که سه ره تای ئه زمونی شیعری نوسینیدا، به توندی که وتۆته ژیر کاریگه ری فروغه وه، هه ر ئه وه شه وایلین کردوه که کتیبیکی تایبه ت ته رخان بکات به باسکردنی ره نگدانه وه ی ئه و کاریگه رییه، ته نانه ت عیشقی فه رهاد پیربالی بۆ فروغ وایکردوه که ناو نیشانی کتیبه که ش هه ر به ناوی فروغه وه بنی، ناو نیشانی کتیبه که ی بریتیه له: (به لئ، من عاشقی فروغی فروخزاد بوم). له ویدا ده لیت (بۆیه خۆم فیری زمانی فارسی کرد، تا کو بتوانم چیژ له به ره مه کانی فروغ فرخزاد ببینم) (پیربالی، ۲۰۱۱: ۸). هه ر ئه وه ندشه نا، به لکو له چه ندین شوینی کتیبی ناوبراودا، کاتی باس له سه ره تاکانی ئه زمونی شیعری نوسینی خۆی ده کات، خۆی به قه رزدار ی ئه و ژنه شاعیره ی فارس ده زانی و ئاماژه به چه ندین وینه و بیرو که ی شیعری ده کات، که راسته وخۆ له فروغه وه وه ریگرتون، هه روه ها کاتی باس له نوسینی شیعری به قالبی نوی ده کات، راسته وخۆ ده بیه ستیه وه به ئاشنا بونی به شیعرو جیهانیه یی فروغه وه، هه روه کو ده لیت ((پیموایی یه که مجارم بو که توانیم جورئه تی ئه وه به خۆم بده م، که شیعری ئازاد بنوسم به بی گرنگیدان به کیش و سه روا، ئه وه ش له فروغه وه فیروم...)) (سه رچاوه ی پیشو: ۱۱). دیاره ئه وه ش نه ک به نه نگی نازانی، به لکو به خالی به هیزی ئه زمونی شیعری خۆی ده زانی، ناوبرا و هینده وابه سته ی شیوازی ژبان و جیهانیه یی ئه و شاعیره فارسه بو، که ته نانه ت وه ک خۆی ده لیت: ((شانازی به خۆمه وه ده که م که له سه ر فروغ زلله یه کم خواردوه)) (سه رچاوه ی

پیشو: ۱۴). جگه له‌وه له باسی گرنگیدان به شیعی ژنانه و پروکردنه ریبازی سوریالی له‌لایهن ناوبراوه‌وه راسته‌خۆ و ناراسته‌خۆ دهرئه‌نجامی ئەو په‌یوه‌ندییه روحیه‌یه که به‌و خانمهی ده‌به‌ستیت‌ه‌وه. هه‌ربۆیه چه‌ندین ته‌کنیک و داهیتانی ئەده‌بی پیربال له کانیای ئەده‌بی فروغه‌وه سه‌رچاوه ده‌گری، یه‌کنیک له‌وانه‌ش ته‌کنیکی دوباره‌کردنه‌وه‌یه وه‌ک شیوازیکی شیعی زالی هه‌ردو شاعیر. له‌ته‌وه‌ره‌ی داهاتودا که تایبه‌ته به‌جۆره‌کانی دوباره‌کردنه‌وه له‌لای هه‌ردو شاعیر، چه‌ند نمونه‌یه‌ک له شیعی هه‌ردو شاعیر ده‌خه‌ینه‌رو، که ده‌ریده‌خات ئەزمونی شیعی پیربال هه‌م له‌روی پوخسار، هه‌م له‌روی ناوه‌پۆک و بابه‌ته‌وه چه‌نده که‌وتۆته ژیر کاریگه‌ری شیعر و جیهانبینی فروغه‌وه. په‌یوه‌ندی و له‌یه‌کچونه‌که تا ئاستیکه، که ته‌نانه‌ت ناوینیشانی شیعه‌که و بابه‌ت و میلوودی و فه‌زای شیعر هه‌مان شته، ته‌نها زمانه‌که‌یان جیاوازه.

جۆره‌کانی دوباره‌کردنه‌وه له شیعه‌کانی هه‌ردو شاعیردا

۱- له ئاستی ده‌نگدا:

-تاکه ده‌نگ

فروغ:

نگاه کن که موم شب به راه ما / چگونه قطره قطره آب میشود / سراحی سیاه دیده‌گان من / به لای لای گرم تو / لبالب از خواب میشود / به رود گاهواره‌های شیعر من / نگاه کن / تو می‌دمی و آفتاب میشود (فروغ فرخزاد، ۱۳۶۸: ۲۸۳)

فه‌هاد پیربال:

له شه‌قامه ساره‌ده‌کانی شه‌ودا / له په‌نجه‌ره زه‌رده‌کانی ئاسمان راده‌مینی و / به‌فری دلت به‌سه‌ر کاژی سوتاوی پرچتا داده‌بارینی (پیربال، ۱۹۹۹: ۳۰)

هه‌روه‌ک دیاره له هه‌ردو شیعه‌دا، زۆرتین جار ده‌نگی (ئا) دوباره‌بۆته‌وه، به‌جۆریک که ئاوازیکی خۆشی به‌و چه‌ند دیره به‌خشیوه.

له شیعیکیتردا فروغ له‌ریگه‌ی دوباره‌کردنه‌وه‌ی هه‌ریه‌ک له ده‌نگه‌کانی (ش،غ،خ) له زه‌نی وه‌رگه‌دا، وینه‌ی راکیشانی چادر له سه‌ر روی به‌فر به‌رجه‌سته ده‌کات، ئەمه‌ش له ئەده‌بیاتدا پینده‌وتریت (ئۆنۆماتوپیا)،

(ریچارد نۆردکویست) به‌م‌جۆره پیناسه‌ی (ئۆنۆماتوپیا) ده‌کات و ده‌لیت: ((بریتیه له دروستبونی وشه‌یه‌ک له‌چه‌ند ده‌نگیکه‌وه که په‌یوه‌ندی هه‌یه به‌ئوه‌ی ناوی نراوه)) (Richard Nordquist, January, 2020)

(... و فکر می‌کردم به فردا / اه فردا / حجم سفید لیز / با خش خش چادر مادر بزرگ آغاز می‌شد / با ظهور سایه مغشوش او در چارچوب در (تولد دیگر: - ۲۷۶)

به هه‌مان شیوه پیربال، به هه‌مان ته‌کنیک، له‌ریگه‌ی چه‌ند جاره‌ی دوباره‌کردنه‌وه‌ی ده‌نگی (ز) وینه‌ی لیدانی زه‌نگی ته‌له‌فون به‌رجه‌سته‌ده‌کات، وه ناشیشاریته‌وه که له‌و پوه‌وه سویدی له فروغ وه‌رگرتوه (پیربال، ۲۰۱۱: ۳۳).

ئاخ! من تاكو ئیستاش

میشکم پری زرنگه‌ی زه‌نگیانه‌یی زه‌نگی

ئەو ته‌له‌فۆنه میه‌ره‌بانانه‌یه، که له‌ناکاو

زرنگ..... زرنگ دهرنگایه وه

موژدهی سه‌له‌نوئ پووانه‌وهی رهز و رووباره په‌نگینه‌کانی

پن راده‌گه‌یاندم. (پیربال، ۱۹۹۹: ۵۳)

- **هیشوه دهنگ:** زورجار شاعیر بو ئه‌وهی ریتم و موسیقاییه‌کی خوش به تیکسته‌که‌ی بدات، ئه‌و وشانه هه‌له‌بژیریی که له چه‌ند دهنگی‌دا هاوبه‌شن که پینده‌گوتری هیشوه دهنگ ((بریتییه له کومه‌له دهنگی پیکه‌وه‌یی، واتا هیشوه دهنگیکن به‌سه‌ریه‌که‌وه دوباره، یان چه‌ندباره دهنه‌وه‌وه به‌هویانه‌وه ئاوازیکی هه‌ستیزوین و خوش په‌یداده‌بی)) (محمد، ۲۰۱۴: ۲۳۸).

له‌و پوه‌وه، ئه‌گه‌ر سه‌رنجی شاعیره‌کانی هه‌ردو شاعیر بدین، زورترینی ئه‌و جوهری دوباره‌بونه‌وه، دوباره‌کردنه‌وهی هیشوه دهنگی (ان) له‌لای فه‌هاد پیربال و هیشوه دهنگی (ها) له‌لای فروغ فرخزاد، که له هه‌ردو زمانی کوردی و فارسیدا، پاشگرن به‌مه‌به‌ستی کۆکردنه‌وه به‌کارده‌هیندرین، له‌و پوه‌وه تیکسته‌کانی هه‌ردو شاعیر زور له‌یه‌کده‌چن:

فروغ:

سلام ماهی‌ها... سلام ماهی‌ها/ سلام قرمزها، سبزها، طلایی‌ها (ایمان بیاوریم، ۳۱۴)

فه‌هاد پیربال:

مه‌یته‌کان/ مه‌یته‌ ماته‌کان/ مه‌یته خوشخو‌راک، میواندۆسته‌کان/ مه‌یته ریکپۆش، ئاسوده‌کان...

(پیربال، ۱۹۹۹: ۴۸)

2- دوباره‌کردنه‌وهی وشه:

دوباره‌کردنه‌وهی وشه یه‌کیکی دیکه‌یه له‌و ته‌کنیکانه‌ی که له شاعیری نویدا، چ بو مه‌به‌ستی رازاندنه‌وهی فۆرم و به‌خشینی ریتم و ئاوان، چ بو مه‌به‌ستی ناوه‌پۆک جه‌ختکردنه‌وه له گه‌یانندی په‌یام شاعیران پشتیان پی به‌ستوه ((چونکه دوباره‌کردنه‌وهی وشه، ئه‌گه‌ر له جیگای خۆیدا، له‌روی مه‌عنه‌ویه‌وه، دهربرین کاریگه‌رت‌تر ده‌کات)) (عنایتی قادیکلایی، 2013: 355).

فه‌هاد و فروغ وه‌کو دو شاعیری نو‌یخو‌وان، سو‌دی زوریان له‌و ته‌کنیکه وه‌رگرتوه، به‌جو‌ریک که زورترین جو‌ری دوباره‌کردنه‌وه لای ناوبراو‌ان له‌و ئاس‌ته‌ی زماندا‌یه. بۆیه ده‌کرئ ئه‌و لایه‌نه وه‌کو تاییه‌تمه‌ندییه‌کی شیوازیی سه‌یربکریت له شاعیره‌کانی‌اندا، که نه‌ک هه‌ر نه‌بوته هۆی بارگرانی و لاوازی تیکسته‌کانیان، به‌لکو سه‌ره‌رای له‌به‌رچاو‌گرتنی ره‌ه‌نده مؤسقیه‌که‌ی، ئه‌و جو‌ره دوباره‌کردنه‌وه‌یه به‌شیکی دانه‌پراوه له‌ دروسته‌ی وینه و پیکه‌اته‌ی جه‌سته‌ی واتا و دانانی کاریگه‌ری زیاتر له‌سه‌ر وه‌رگر. دوباره‌کردنه‌وهی وشه له شاعیردا به چه‌ند شیوه‌یه‌ک ده‌بیت:

- دوباره‌کردنه‌وهی فه‌رمان (کردار).

فروغ:

میان ماه و نسیم/ شکست/ شکست/ شکست بعد از تو آن/ عروسک خاکی... (فرخزاد: ۳۸۳)

فهراد پیربال:

من ئەگەر ئەو پەنجەرە بچکۆلەییەم بوو/ که به گه‌په‌کی به‌خته‌وه‌ریی مندالییمیدا ده‌پوانی/ لیم شکا/ شکا/ شکا /
(پیربال، ۱۹۹۹: ۱۰۵)

دوباره‌کردنه‌وه‌ی نیهاد:**فروغ:**

در آسمان ستاره‌های می‌سوخت/ ستاره‌های می‌رفت/ ستاره‌های می‌مرد (فرخزاد: ۲۹۷)
یان:

آن روها رفتند/ آن روزهای خوب/ آن روزهای سالم سرشار... (فرخزاد: ۲۲۶)

فهراد پیربال:

رۆژه‌کان/ رۆژه خوشه‌کان / رۆژه ئاسوده، زیر وه‌شانه‌کان/ رۆژه به‌بۆنی بنه له‌یلوک، بازار/ دار مۆرتکه
سه‌وزه لیوانلیوه‌کان... / به‌سه‌رچوون / تپه‌پین / تازه چیترا ناگه‌رینه‌وه... (پیربال، ۱۹۹۹: ۵)
ئەگەر سه‌رنجی ئەو نمونه‌یه‌ی سه‌ره‌وه بده‌ین، زۆر به‌پونی هه‌ست به‌ کاریگه‌ری و سییه‌ری فروغ ده‌کری
به‌سه‌ر فه‌راد پیربالدا، چونکه جگه‌ له‌وه‌ی له‌ بابته‌ی دوباره‌کردنه‌وه‌ی نیهاددا موبه‌مو په‌یره‌وی فروغی کردوه،
له‌لایه‌کی دیکه‌وه‌ کۆی شیعره‌که و وشه‌کانی و بابته‌ی شیعره‌که به‌ ته‌واوی وه‌رگه‌یرانی شعره‌که‌ی فروغه!
-دوباره‌کردنه‌وه‌ی ناوه‌لکار: یه‌کیکی دیکه‌یه له‌و لایه‌نانه‌ی که ئەزمونی شیعری هه‌ردو شاعیر پیکه‌وه‌ گه‌ریده‌دا.
پیربال له‌ شیعری (حه‌وت سالان) دا که ناوه‌رۆکیکی نۆستالۆژی هه‌یه و خه‌م و داخ و هه‌سره‌ت خواردنه‌ به‌سه‌ر
ته‌مه‌نی مندالیی له‌ده‌ستچو. ئەوه‌ش له‌گه‌ل شیعری (هفت سالگی) فروغ فرخزاد دا هه‌مان ناوینشان و هه‌مان
ناوه‌رۆک له‌خۆده‌گرن، هه‌ردوکیان به‌دیار ته‌مه‌نی پر جۆش و خرۆشی هه‌وت ساله‌بیدا ده‌گه‌رین:

فروغ:

مثل این است که تصویری را/ روی جریان‌های مغشوش آب روان می‌نگرم/ شب و روز/ شب و روز/ شب و
روز (فروغ فرخزاد، ۱۳۸۳: ۲۸۱)

پیربال:

سالیک / دوو سال / ده سال / یازده سال / بیست سال به‌سه‌ر هه‌وت سالییدا رابوورد / گه‌لیک شاری تازه
گه‌رام / ئەزموونیککی یه‌کجار زۆرم کۆکرده‌وه / قژم تال تال سپی هه‌لگه‌را / که‌چی نه‌متوانی / نه‌متوانی /
تۆزقالیک چیه‌یه گه‌وره بيم.. (پیربال، ۱۹۹۹: ۴۲)

دوباره‌کردنه‌وه‌ی ده‌سته‌واژه و رسته:

یه‌کیکی دیکه له‌ جۆره‌کانی دوباره‌کردنه‌وه که به‌رێژه‌ی زۆر له‌ شیعری هه‌ردو شاعیردا هه‌ستیییده‌کریت،
دوباره‌کردنه‌وه‌ی رسته و ده‌سته‌واژه‌یه. ئەویش به‌ چهند جۆریکه:

۱- **دوباره‌کردنه‌وه‌ی رسته‌ی یه‌که‌م له‌ کۆتایی شیعردا:** که ئەوه‌ش له‌ بابته‌ی جوانکاریدا (گه‌رانه‌وه‌) ی
پینده‌گوتری، ئەویش ئەوکاته‌یه که ((هه‌وه‌ل وشه، یان وشه‌ی (سه‌ر) له‌کۆتاییشدا هاتبێ. واتا کاتی وشه‌ی سه‌ر

دهبیین ههستیکی ئهوتومان نییه، بهلام هه که گهیشینه وشه ی کۆتایی، بیرمان دیتهوه که ئه وشهیهمان جاریکتر بینوه)) (پارسا، ۲۰۱۹: ۵۱)

فروغ له شیعی (اندوه پرست) دا پرستی (کاش چون پایز بودم) له سه رهتا و کۆتایی شیعه که دا دوباره دهکاته وه (فروغ فرخزاد، ۱۳۸۳: ۱۳۱-۱۳۲). هه رهها له شیعی (اندوه تنهایی) دا ئه و چه ند پرستیه ی سه رهتا (پشت شیشه برف می بارد/ پشت شیشه برف می بارد/ در سکوت سینه ام دستی/ دانه اندوه می کارد) له کۆتایی شیعه که دا دوباره دهکاته وه. به وهش خوینهر دهخاته دۆخی بیرکردنه وه یه کی قوله وه. (فرخزاد: ۱۵۴). ئه گهر سه رنجی به ره مه شیعییه کانی پیربال بدهین، به تاییه تی له دیوانی (ئیگزله) دا، چه ندین نمونه ی هاوشیوه دهبیین، له کاتیکدا ناوبراو له چه نین شوینی کتیه که یدا (به لئ، من عاشقی فروغی فرخزاد بوم) دان به و پرستییه دا دهنج، که سه رهتای ئه زمونی شیعه نویسی که به دیوانی (ئیگزله) ده ستییده کات، به ته واوی که وتوته ژیر کاریگری فروغه وه. بۆ نمونه له شیعی که دا پرستی (تۆ نه ده بوایه ئاوها بمریت) له سه رهتا و کۆتایی شیعه که دا دوباره دهکاته وه، به وهش فهزایه کی غه مگین لای وه رگر دروست دهکات و وایلیده کات قولتر له گه ل شیعه که دا کارلیک بکات و له گه ل شاعیردا هاوسۆز و هاوخه م بیت:

تۆ نه ده بوایه ئاوها بمریت / تۆ ده بوایه، له شه ریکی ئازادیخوازیدا / له به ره نگار بونه وه ی زولمیکدا / یان له کاتی پواندن گولیکدا، گیان بسپیتری / نه ده بوایه ئاوها بمریت! (پیربال، ۱۹۹۹: ۳۳)

- دوباره کردنه وه ی ناویشان له بهیتی سه رهتا، یان ناوه پرستی شیعه دا:

لایه نیککی دیکه ی دوباره کردنه وه له شیعی هه ردو شاعیردا، ئه وه یه که ناویشانی شیعه که ده بیته به ییتی سه رهتا، یان ناوه پرستی شیعه که، لیره دا کاریگری فروغ به سه ر ئه زمونی شیعی فه رهاد پیربالدا به ته واوی ئاشکرا ده بیت، به و پییه ی که له هه لبژاردنی ناویشانی شیعی و ته وزیفکردنیدا له ناو ده قی شیعه که دا به ته واوی په یه وه ی فروغی کردوه و ته نانه ت به شیکی ناویشانه کانی هه ر وه رگێرانی وشه به وشه ی شیعی فروغن. له خواره وه چه ند نمونه یه ک ده خه یه نه رو:

فروغ له شیعی که دا به ناویشانی (بعد از تو)، هه مان ئه و ده سه ته واژه یه ده هیئیه وه و شیعه که ی و به و جۆره درێژه پیده دات:

ای هفت سالگی / ای لحظه شگفت عزیمت / بعد از تو هر چه رفت / در انبوهی از جنون و جهالت رفت. (فروغ فرخزاد، ۱۳۸۳: ۳۶۰).

یان له شیعی (آن روزها) دا ئه و ناویشانه چه ندان جار به شیوه ی جیا جیا له شیعه که دا دوباره دهکاته وه: آن روها رفتند / آن روزهای خوب / آن روزهای سالم سرشار... (فروغ فرخزاد، ۱۳۸۳: ۲۲۶) به هه مان شیوه فه رهاد پیربالیش هه مان ناویشان، به هه مان شیوه، به زمانی کوردی دوباره دهکاته وه و به بئ ئه وه ی دان به وه دا بئی، که ئه و شیعه ی له فروغه وه گواسته وه، ئه و شیعه ی خواره وه ی لی دروستده کات: پۆژه کان / پۆژه خوشه کان / پۆژه ئاسوده، زیڕ وه شانە کان (پیربال، ۱۹۹۹: ۵)

دوباره‌کردنه‌وه له‌ئاستی تۆبۆگرافیای شیعردا:

یه‌کیکتیر له‌وه‌ بابته‌ سه‌ربه‌خویانه‌ی که‌ ئه‌زمونی هه‌ردو شاعیر به‌یه‌که‌وه‌ گریده‌دات، بابته‌ی تۆبۆگرافیای شیعره، مه‌به‌ست له‌ تۆبۆگرافیا، واتا دابه‌شبنون و بلا‌وبونه‌وه‌ی وشه‌ له‌سه‌ر روی کاغه‌ز، که‌ ئه‌مه‌ش جووره‌ شیعریکی نوییه‌ و ((به‌مه‌به‌ستی خویندنه‌وه‌ی به‌ ده‌نگ دانانریت، به‌لکو له‌شیوه‌ چاپکردنی له‌سه‌ر لاپه‌ره‌ چیژ ده‌به‌خشیت، له‌مجوره‌ شیعره‌دا پیته‌کان وه‌ک نه‌خش و زه‌خره‌فه‌ به‌سه‌ر په‌ره‌که‌دا دابه‌ش ده‌کریت جاری وا هه‌یه‌ وینه‌ی شتی‌ک پیشان ده‌دات)) (حسین، 2008، 102)، له‌وه‌شدا له‌نیوان هه‌ردو شاعیردا له‌یه‌که‌چونیک‌ی زور تا ئاستی لاساییکردنه‌وه‌ ده‌بینین.

فروغ:

بعد از تو پنجره که رابطه‌ای بود سخت زنده و روشن

میان ماه و پرنده

میان ماه و نسیم

شکست

شکست

شکست (فروغ فرخزاد، ۱۳۸۳: ۳۶۰)

فه‌ره‌اد پیربال:

ئه‌ ئه‌ی ده‌ریا!

من ئه‌گه‌ر ئه‌و په‌نجه‌ره‌ بچکوله‌یه‌م بوو

که‌ به‌ گه‌ره‌کی به‌خته‌وه‌ریی مندالیمیدا ده‌روانی:

لیم

شکا

شکا

شکا (پیربال، 1999: 105)

دوباره‌کردنه‌وه‌ی رسته‌ی پرسپاری:

فروغ:

– آیا دوباره‌ زنگ در مرا به‌ سوی انتظار صدا خواهد برد؟ آیا دوباره‌ باغچه‌ها را بنفشه‌ خواهم کاشت؟ در آسمان پشت پنجره‌ خواهم گذاشت؟ (فروغ فرخزاد، ۱۳۸۳: ۳۳۴)

فه‌ره‌اد پیربال:

– ئاخۆ چیت‌ر گویم له‌ هه‌ناسه‌ی سه‌ه‌وزبونه‌وه‌ی دارمۆرتک و ریحانه‌کان ده‌بیته‌وه‌؟ / ئاخۆ چیت‌ر سه‌ر و

قژی سنۆبه‌ری سه‌ر ریگا‌کان ده‌بینمه‌وه‌؟ / ئاخۆ چیت‌ر هیچ مندالینک له‌ باوه‌ش ده‌گرمه‌وه‌؟ (پیربال: 61)

کاتی ئه‌و دو شیعره‌ی سه‌ره‌وه‌ی هه‌ردو شاعیر به‌راورد ده‌که‌ین، بۆمان ده‌رده‌که‌ویت، که‌ سه‌ره‌پرای دوباره‌کردنه‌وه‌ی ئاوازی شیعره‌کان، که‌ هه‌ردوکیان، ئاواز و سه‌دایه‌کی ناشاد و غه‌مگین ئامیزییان هه‌یه‌، هاوکات ناوه‌رۆکی هه‌ردو شیعره‌که‌ باس له‌حاله‌تی له‌ده‌ستچونی سه‌رده‌می مندالی و داخ و حه‌سه‌ره‌تی رۆژانی رابردون،

تهنانهت له پڕوی وینه و وشه و (دهستپیک به ئامرازی پرس) ههر دوو شیعره که له زۆر پوهه زۆر له یه کتره وه نزیکن، ئه وهش ده مانباته وه سه ره ئه و راستیه ی که ئه زمونی شیعره ی پیربال تا چ ئاستیک له ژیر سیبهری شیعر و جیهانبینی فروغ فرخزاده وه.

ئه مانه و چه ندین نمونه ی تر له بهر ده ستدان، که لیکنزیکی و ئه زمونی شیعره ی ئه و دوو شاعیره نوێخوازه ی ئه ده بی کوردی و فارسی پیکه وه گریده دن، به تایبه تی له پڕوی به کارهیتانی ته کنیکی دوباره کردنه وه، وه ک لایه نیکی موسیقی دیار له شیعره ی نویدا، ئه وهش له هه مو ئاستهکانی زماندا هه ستیپیده کریت، به لام لیڤه دا له بهر سنورداری مه ودای توێژینه وه که به و چه ند نمونه یه ی سه ره وه کۆتایمان به توێژینه وه که هینا وه و هیواخوازین ئه وه ده روزه یه ک بیت بۆ توێژه رانی دیکه، چونکه زۆر لایه نی تر هه ن له شیعره ی ئه و دوو شاعیره دا مایه ی توێژینه وه و به دوادا چون.

ئه نجام:

- 1- جیا له وه ی که موسیقا وه کو لایه نی ئیستاتیکی جوړه سه دایه ک و جوانیه کی بێسنور به شیعر ده به خشیته و هه ستیکی چیژبه خش له ده رونی خوینه ر و گوێگر دروست ده کات، هاوکات موسیقا بۆ ده قی شیعره ی پیویسته و هاوسهنگی ده قی شیعره ی ده پاریزیته.
- 2- دوباره کردنه وه له سه ره ئاستی هه مو دانهکانی زمان ده بینریت هه ر له فۆنیمه وه که بچوکتین دانه ی زمانیه تا ده گاته رسته که گه وه ترین دانه ی زمانه.
- 3- به به لگه و نمونه ی شیعریه وه ئه وه مان خستوته رو، که ئه زمونی شیعره ی (فه ره اد پیربال) چ له لایه نی ناوه رۆک و بیروکه، چ له لایه نی روخسار و تۆبۆگرافیا که وتوته ژیر کاریگه ری شیعرهکانی فروغی فرخزاده وه، ئه مه جگه له وه ی که (فه ره اد پیربال) خو شی ئه وه ی نه شار دۆته وه و ددانی پیدانا وه، که ئه مه ش له زانستی به راوردی ئه ده بیدا جیگای سه رنج و بایه خه.
- 4- یه کیک له و لایه نانه ی که به ئاشکرا ئه زمونی ئه و دوو شاعیره نوێخوازه به یه که وه گریده دات، زیاتر له بابه تی دروسته ی ئیقاع و موسیقای شیعریدا به رجهسته ده بی، که هه ردو شاعیره به رپێژه یه کی زۆر سو د له ته کنیکی دوباره کردنه وه وه رده گرن له هه مو ئاستهکانی زماندا.

The Technique of Repetition in the Poems of Farhad Pirbal and Foroughi Forukhzad

Hawkar Qadir Rasul¹ - Rebaz Mohammad Amin²

¹Kurdish Department, College of Basic Education, University of Raparin, Rania, Kurdistan Region, Iraq.

²Kurdish Department, College of Education, University of Raparin, Rania, Kurdistan Region, Iraq.

Abstract:

This research is entitled "The Technique of Repetition in The Poems of Farhad Pirbal and Foroughi Forukhzad" by benefiting from the principles of the French school in the science of literature comparison, one of the most important elements of poetry is the poetry of both poets, the technique of repetition, as a prominent principle and embodiment of the structure of inner music in new poems in general and the poetry of both poets in particular. The comparison between the two poets seems to be due to the fact that, despite the fact that the poetry experiences of both poets are very similar in many ways, this is a valuable focus on the science of literary comparison, on the other hand. The repetition technique is seen as a prominent symbol of the poetic style of both poets in terms of belief, which we believe is a fully aware process and is worth considering by the French school. That is why, despite the repeated types of repetition by both poets, we have pointed to the similarity and co-ordination of the worldview of both poets, and we have proved to what extent pirbal's poetry experience has been influenced by The Worldview of Forough Farrokhzad.

Keywords: Poetry, The Melody of the Name, The Repetition, The Variety of Repetition.

سه‌رچاوه‌گان:

بیمار، عبدالرزاق، ۱۹۹۲، کیش و موسیقای هه‌لبه‌ستی کوردی، بغداد، چاپی یه‌که‌م، چاپخانه‌ی دار الحریة.
پارسا، سید احمد، ۱۳۹۷، پرونیژی له ئه‌ده‌بی کوردیدا، چاپخانه‌ی نالی، سنه.
پیربال، فه‌راه، ۲۰۱۱، به‌لی من عاشقی فروغی فرخزاد بووم، چاپخانه‌ی شه‌هاب، هه‌ولیر.
پیربال، فه‌راه، ۱۹۹۲، دیوانی ئیگزل، ئینستیتیوی کورد، پاریس.
دهشتی، عوسمان حه‌مه‌د، ۲۰۰۹، شیعرى ناوچه‌ی موکریان له نیوه‌ی یه‌که‌می سه‌ده‌ی بیستم، سلیمانی، مه‌لبه‌ندی کوردولوجی.
دهشتی، عوسمان حه‌مه‌د، ۲۰۱۲، له‌باره‌ی بنیاتی زمان و شیوازی شیعر، هه‌ولیر، له‌بلاوکراره‌کانی ئه‌کادیمیای کوردی، چاپی یه‌که‌م، چاپخانه‌ی حاجی هاشم.
عیزه‌دین، سامان، ۲۰۰۹، بنیاتی هونه‌ر له‌شیعرى له‌تيف هه‌لمه‌تدا، به‌رپوه‌به‌رایه‌تی چاپ و بلاوکرده‌وه‌ی سلیمانی، چاپخانه‌ی که‌مال.
حسین، جه‌بار ئه‌حمه‌د، ۲۰۰۸، ئیستاتیقای ده‌قی شیعرى کوردی کوردستانی عیراق (۱۹۷۰-۱۹۵۰)، سلیمانی، چاپی یه‌که‌م، ده‌زگای چاپ و په‌خشی سه‌رده‌م.
جه‌بار، ته‌یب، ۲۰۱۹، به‌دوای ئیقاعی وشه‌دا، چاپی سینیهم، چاپخانه‌ی تاران.
کاکى، حه‌مه‌نورى عمر، ۲۰۱۲، شیوازی شیعرى نویی کوردی کرمانجی ناوه‌راست ۱۹۲۰-۱۹۷۰، سلیمانی، چاپخانه‌ی روون.
گه‌ردی، عزیز، ۱۹۷۵، په‌وانیژی له ئه‌ده‌بی کوردیدا، جوانکاری، هه‌ولیر، چاپخانه‌ی شاره‌وانی، به‌رگی دووهم.
گه‌ردی، عزیز، ۱۹۹۹، کیشی شیعرى کلاسیکی کوردی و به‌راوردکردن له‌گه‌ل عه‌رووزی عه‌ره‌بی و کیشی شیعرى فارسیدا، هه‌ولیر، چاپی یه‌که‌م، چاپخانه‌ی وه‌زاره‌تی رۆشنیبری.
رسول، شوکریه، ۱۹۸۹، ئه‌ده‌بی کوردی وه‌ونه‌ره‌کانی ئه‌ده‌ب، هه‌ولیر، چاپخانه‌ی خویندنی بالا.
فرمیستک موسلیح حه‌مه‌د، ۲۰۱۵، موسیقای شیعرى له شیعره‌کانی (وه‌فایی) دا، زانکوی سه‌لاحه‌ددین.
حهمه‌د، دلشاد عه‌لی، ۱۹۹۸، بنیاتی هه‌لبه‌ست له هونراوه‌ی کوردیدا، سلیمانی، چاپخانه‌ی ره‌نج.
مه‌حمود، نازاد ئه‌حمه‌د، ۲۰۱۲، بونیاتی زمان له‌شیعرى هاوچه‌رخى کوردیدا، هه‌ولیر، چاپی دووهم، چاپخانه‌ی حاجی هاشم.
محمدی خال، شیخ، ۲۰۱۱، ناله‌ی ده‌روون، هه‌ولیر، چاپی دووهم، چاپخانه‌ی ئاراس.
نالی، دیوانی، ۱۳۸۳، لیکولینه‌وه‌ولیکدانه‌وه‌ی ملاعبدالکریمی مدرس و فاتح عبدالکریم، سنندج، چاپی دووهم، ناوه‌ندی بلاوکرده‌وه‌ نازه‌ربایجان غه‌ری- شاری سه‌رده‌شت.
کاکى، حه‌مه‌نورى عمر، ۲۰۲۰، ئیستاتیقای دوباره‌کردنه‌وه له شیعرى نالیدا، گوفاری زانکوی هه‌له‌بجه، به‌رگی (۵)، ژماره (۳).
فرخزاد، فروغ (۱۳۸۲)، دیوان کامل اشعار فروغ فرخزاد، مؤسسه مرز فکر، تهران.
شفیعی کدکنی، محمد رضا، ۱۳۹۲، موسیقی شعر، چاپ چهاردهم، نشر اگه نیل.

52 HUIJ-Volume 5, Issue 3, September 2020 <https://www.huj.uoh.edu.iq>

عنایتی قادى کلایى، محمد (۱۳۹۱)، پژوهشی در نقش موسیقایی (کرار) و دی‌گر کارکردهای آن در شعر فروغ فرخزاد، کاوش‌نامه زبان و ادبیات فارسی، شماره: ۲۵.

طالبی، امین بنی (مسعود فروزنده)، پای‌ز ۱۳۹۶، بررسی انواع تکرار و کارکردهای آن در وی‌س و رامین، سال نهم، شماره (۳)، فنون ادبی (علمی - پژوهشی).
حسه‌ن، حه‌مه‌سه‌عید، وینه‌ی شیعرى و زمانى شیعر، ۲۰۲۱/۶/۲۶.

<https://www.basnews.com/so/babat/197506>

مه‌حمود، به‌ختیار ئه‌حمه‌د، موسیقای ناوه‌وه له‌گه‌شت بۆ هه‌ورامان‌ی (گوران) دا، ۲۰۱۹/۷/۳۰.

<https://www.hawler.in/index.php/2017-12-28-23-19-07/item/14036-2019-07-31-11-07->

[12?fbclid=IwAR30JNpUpZDst1JKXPtSP7oVWOxlhq924CO9V-gV4Ozsyc8k2QPS6SsQ-YU](https://www.hawler.in/index.php/2017-12-28-23-19-07/item/14036-2019-07-31-11-07-12?fbclid=IwAR30JNpUpZDst1JKXPtSP7oVWOxlhq924CO9V-gV4Ozsyc8k2QPS6SsQ-YU)

صابری، علی، صنعت تکرار، انواع و کاربردهای آن در بدیع.

www.SID.ir

[Onomatopoeia - Definition and Examples in English \(thoughtco.com\)](https://www.thoughtco.com/Onomatopoeia-Definition-and-Examples-in-English)